

WERONIKA KIEDROWICZ, MONIKA GAWRYSIAK

ANALIZA WYBRANYCH MODELI POLITYKI SOCJALNEJ NA PRZYKŁADZIE SZWECJI, WIELKIEJ BRYTANII ORAZ NIEMIEC

Streszczenie: Głównym celem niniejszego artykułu jest ocena funkcjonowania modeli polityki socjalnej w Niemczech, Szwecji oraz Wielkiej Brytanii. Analizie zostały poddane kraje, które uznawane są za tzw. państwa opiekuńcze, a jednocześnie realizują odmienne modele polityki społecznej i różnią się w zakresie skali i zakresu prowadzonych działań. W pracy posłużono się wskaźnikami zaczerpniętymi z baz Eurostat i OECD oraz informacjami z agend rządowych. Ustalono, że w modelu socjaldemokratycznym i konserwatywnym nakłady na politykę socjalną są wyższe w stosunku do modelu liberalnego, co przekładało się też na wyższy stopień realizacji celów socjalnych, np. w postaci zmniejszenia odsetka osób zagrożonych ubóstwem.

Słowa kluczowe: polityka społeczna, polityka socjalna, państwo opiekuńcze, model konserwatywny, model liberalny, model socjaldemokratyczny.

1. WSTĘP

Ze względu na jej wieloaspektowy charakter, polityka społeczna jest jedną z bardziej istotnych sfer działalności państwa. Współczesnym refleksjom nad kwestiami polityki socjalnej często towarzyszy jednak dużo uproszczeń. Powszechne próby sformułowania celów polityki społecznej często ograniczają ją do pomocy osobom, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie. Jak wskazuje M. Księżopolski [2013], część osób sądzi, że nie należy do opisanej grupy ludzi i w związku z tym polityka społeczna nie jest obecna w ich życiu. Takie postrzeganie spraw jest jednak błędne, ponieważ zakres działań polityki społecznej jest znacznie szerszy i obejmuje wiele aspektów codziennego życia. „Klientem” polityki społecznej obywatel staje się nie tylko wtedy, gdy utraci część dochodu z przyczyn takich jak brak pracy czy niepełnosprawność i wnioskuje on o zasiłek dla bezrobotnych lub rentę, ale również wtedy, gdy korzysta z usług ośrodka zdrowia, szpitala czy też uczelni publicznej. Zatem polityka społeczna domaga się szerszego spojrzenia i nie należy ograniczać jej jedynie do transfe-

rów pieniężnych. Fakt, iż polityka społeczna jest obecna na każdym etapie życia obywateli danego kraju, skłania do analizy podstaw i sposobów jej prowadzenia w poszczególnych krajach OECD.

Głównym celem niniejszego artykułu jest wskazanie oraz opisanie różnic w zakresie polityki socjalnej, realizowanej w trzech, wybranych krajach OECD, tj. Szwecji, Niemczech i Wielkiej Brytanii. Zdecydowano się na zbadanie właśnie tych państw, ponieważ realizują one odmienne modele polityki społecznej, choć wszystkie traktowane są jako przykłady państw dobrobytu (ang. *welfare state*). W Niemczech realizowany jest model konserwatywny, w Szwecji – model socjaldemokratyczny, natomiast w Wielkiej Brytanii polityka społeczna realizowana jest w ramach modelu liberalnego. Jak wskazują Blomqvist i Palme [2020], model socjaldemokratyczny realizowany w Szwecji cechuje głównie uniwersalizm, przejawiający się w działaniach w zakresie polityki społecznej. Z kolei, jedną z fundamentalnych cech modelu konserwatywnego, zaimplementowanego w Niemczech jest sprawiedliwość [Craig, 2018]. W przypadku modelu liberalnego najistotniejsze jest to, by wspierać najsłabszych. Mechanizm rynkowy zakłada interweniowanie państwa w minimalnym stopniu [Zgliczyński, 2017].

W dalszej części artykułu tabeli wskazano różnice między polityką społeczną a socjalną, a także zaprezentowano informacje o konkretnych rozwiązaniach i instrumentach. Analizę porównawczą przeprowadzono głównie w oparciu o dane OECD.

2. CHARAKTERYSTYKA POLITYKI SOCJALNEJ W BADANYCH KRAJACH

W dyskursie publicznym, pojęcia polityki „społecznej” i „socjalnej” często używane są zamiennie, choć pomiędzy tymi pojęciami występuje w rzeczywistości znaczące różnice (Tabela 1). Przede wszystkim polityka społeczna dotyczy wszystkich obywateli, podczas gdy polityka socjalna jedynie grupy problemowe. Polityka socjalna ma też zwykle charakter doraźny i opiera się przede wszystkim na bezekwiwalentnych świadczeniach pieniężnych.

Tabela 1. Polityka społeczna i polityka socjalna – podstawowe różnice

Wyszczególnienie	Polityka socjalna	Polityka społeczna
Przedmiot	Warunki bytu (wymiar materialny), konsumpcja towarów i usług, dochody pieniężne, poziom życia jednostek	Spółeczeństwo jako całość, organizacja życia społecznego, jakość życia
Środki	Bezekwiwalentne (w tym nieodpłatne) świadczenia społeczne	„instytucjonalizacja, formalizacja i organizowanie warunków życia dla całych zbiorowości”, środki: ekonomiczne, prawne, informacyjne, kadrowe

cd. Tabela 1.

Wyszczególnienie	Polityka socjalna	Polityka społeczna
Sposoby działania	Charakter doraźny, ochrona za pomocą wytwarzania i rozdzielania	Działanie długotrwałe, planowanie, zmienianie struktury społecznej
Adresaci	Grupy słabe względnie lub absolutnie	Wszyscy obywatele

Źródło: Szarfenberg (2021).

2.1. PRZYPADEK SZWECJI

Pierwszy z omawianych modeli stanowi model socjaldemokratyczny, który jest realizowany w Szwecji, nazywanej często modelowym przykładem państwa opiekuńczego. Cechy charakterystyczne dla modelu socjaldemokratycznego to m.in. duży udział kobiet w rynku pracy oraz w życiu społecznym. Potwierdzeniem istotności kwestii równouprawnienia w Szwecji może być fakt, iż rząd zdecydował się na wprowadzenie tzw. premii równouprawnienia [Sweden.se, 2020]. Świadczenie to wypłacane jest za każdy dzień, jeżeli 270 dni płatnego urlopu rodzicielskiego jest podzielone równo między matką i ojcem. Należy również zwrócić uwagę na wysoką jakość usług świadczonych przez państwo (wysoki poziom redystrybucji) oraz wysoki poziom wydatków socjalnych. Wysoki poziom świadczeń socjalnych oddziałuje na politykę fiskalną, determinując wysoki poziom oraz progresję podatków, dlatego też Szwecja cechuje się jednym z większych obciążeń podatkowych na świecie. Jedną z charakterystycznych cech systemu socjaldemokratycznego, realizowanego w Szwecji jest uniwersalność świadczeń. W Szwecji, większość świadczeń ma charakter powszechny, dlatego też większość świadczeń jest dostępna dla wszystkich, nawet dla najbogatszych [Bakalarczyk 2011]. Świadczenia socjalne dostępne jedynie dla części obywateli stanowią zatem jedynie uzupełnienie systemu. Pozytywnym efektem uniwersalnego charakteru szwedzkiego zabezpieczenia społecznego jest m.in. fakt, że klasa średnia może czuć się stosunkowo silnie włączona do systemu. Często zdarza się, że hojny system zasiłków, np. zasiłków dla bezrobotnych determinuje wysoką bierność zawodową. Szwecja stanowi przykład nie potwierdzający wspomnianej wcześniej reguły, ponieważ pomimo względnie hojnego systemu zasiłków poziom bezrobocia jest na stosunkowo niskim poziomie. Jednym z czynników, który może wpływać na sytuację na szwedzkim rynku pracy są programy aktywizujące, co z kolei przekłada się na większą aktywność zawodową.

Główne formy świadczeń socjalnych w Szwecji stanowią: świadczenia zaspokajające dodatkową bądź nadzwyczajną potrzebę, świadczenia zapewniające minimum kosztów utrzymania, świadczenia dla zrekompensowania utraconych dochodów, świadczenia z tytułu wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych [Komisja Europejska 2012]. W ramach świadczeń zaspokajających dodatkową bądź nadzwyczajną potrzebę należy wyróżnić m.in. zasiłki rodzinne, dodatki mieszkaniowe, opiekę lekarską oraz zniżki przy zakupie leków. Dodatkowo,

w Szwecji istnieje również świadczenie związane ze zmianą miejsca zamieszkania dla podjęcia pracy, co z kolei potwierdza kompleksowość organizacji systemu zabezpieczenia społecznego. Warto również zwrócić uwagę na wysokość wspomnianego wcześniej świadczenia w postaci dodatku mieszkaniowego. Dodatek mieszkaniowy jest na tyle wysoki, że emerytom wystarcza na pełne pokrycie czynszu za mieszkanie o umiarkowanym standardzie, zaś osobom pracującym znaczną część takiego czynszu [Komisja Europejska 2012]. W ramach świadczeń zapewniających minimum kosztów utrzymania wyróżnia się: renty i emerytury podstawowe powiększone o ewentualne dodatki oraz świadczenia pomocy społecznej [Kłosiński 2017]. Z kolei, do świadczeń dla zrekompensowania utraconych dochodów zalicza się emerytury, renty, zasiłki chorobowe, zasiłki dla bezrobotnych [Komisja Europejska 2012]. Mimo, iż polityka emerytalna w Szwecji nie jest tematem rozważań niniejszego artykułu, warto wspomnieć, że wysokość emerytur wynosi 64 proc. średniego wynagrodzenia. Biorąc pod uwagę wysokość zarobków, sytuacja emerytów należy do jednych z najlepszych w Europie. Należy jednak nadmienić, że w Szwecji istnieje tendencja do późnego odchodzenia na emeryturę.

Dodatkową cechą polityki społecznej w Szwecji jest szczególna hojność w stosunku do uchodźców. Osobie, która przybędzie do Szwecji zapewnia się mieszkanie w ośrodku oraz zasiłek w wysokości 71 koron dziennie (ok. 32 złotych). Rodziny wielodzietne mają w tym zakresie większe przywileje. Gdy uchodźca otrzyma azyl, przechodzi pod opiekę Urzędu Pracy. Otrzymuje wówczas tzw. zasiłek. Aby jednak otrzymać prawo do zasiłku, musi wykazać się aktywnością w poszukiwaniu pracy, uczęszczać na kurs języka szwedzkiego (finansowany przez państwo) lub uczestniczyć w zajęciach integracyjnych. Dodatkowo, gmina pomaga znaleźć mieszkanie uchodźcom [Roicka 2016].

2.2. PRZYPADK WIELKIEJ BRYTANII

Drugim opisywanym krajem jest Wielka Brytania, w której realizuje się tzw. model liberalny polityki społecznej. Cechą charakterystyczną tego modelu jest przede wszystkim to, że świadczenia społeczne adresowane są do osób najbardziej potrzebujących. Model ten działa w sposób selektywny. Kształtowanie się stosunków społecznych za pomocą mechanizmu rynkowego zmusza państwo do interweniowania dopiero w ostateczności. Umiarkowana wysokość świadczeń ma za zadanie zachęcać społeczeństwo do podejmowania pracy zarobkowej, ponieważ osoby wspierane przez państwo charakteryzują się odczuwalnie niższym statusem społecznym [Zgliczyński 2017]. W związku z tym, w Wielkiej Brytanii ogromny nacisk kładzie się na edukację, tak aby w przyszłości obywatele mogli podjąć prace, które przyniosą im godziwe wynagrodzenie oraz możliwość samodzielnego zaspokojenia potrzeb. Wielka Brytania znajduje się w czołówce państw europejskich, jeżeli chodzi o wielkości wydatków na edukację. Odpowiednie wykształcenie może stać się przepustką do życia na satysfakcjonującym poziomie, a w momencie gorszego okresu istnieje możliwość uzyskania pomocy od państwa [Golinowska 2018].

W systemie zabezpieczenia socjalnego Wielkiej Brytanii znajduje się krajowy system ubezpieczeń, który zapewnia świadczenia pieniężne w wypadku choroby, bezrobocia, zgonu partnera, emerytury, itd. Praw do tych świadczeń nabywa się płacąc składki do krajowego systemu ubezpieczeń. Innym zabezpieczeniem jest Krajowa Służba Zdrowia, która nosi nazwę National Health Service (NHS). Jest to połączenie 3 z 4 systemów służby zdrowia na terenie Wielkiej Brytanii, finansowane ze środków publicznych, a dokładniej z wpływów podatkowych oraz polis. NHS udziela świadczeń medycznych, stomatologicznych i optycznych, z których skorzystać mogą wszystkie osoby zamieszkujące Wielką Brytanię. Kolejnym zabezpieczeniem są zasiłki rodzinne i programy kredytów podatkowych na dzieci, które dostarczają świadczeń pieniężnych osobom wychowującym dzieci. Osobno opisywane są także świadczenia nieskładkowe, które przysługują osobom z niepełnosprawnościami lub ich opiekunom. Poza wymienionymi kategoriami wyróżnia się również inne świadczenia, mianowicie obciążające pracodawcę, wypłacane pracownikom posiadającym prawo do urlopu macierzyńskiego, ojcowskiego lub z tytułu adopcji [Komisja Europejska 2011].

W Wielkiej Brytanii występuje jedno główne świadczenie pomocowe obejmujące szereg różnych grup społecznych. Nosi ono nazwę Uniwersal Credit. Świadczenie Universal Credit jest świadczeniem, o które ubiegać się mogą osoby o niskich zarobkach lub całkowitym braku zatrudnienia. Świadczenie to umożliwia pokrycie kosztów związanych z opieką nad dziećmi czy mieszkaniem, jest także wsparciem finansowym dla osób niepełnosprawnych, ich opiekunów oraz osób zbyt chorych, aby móc podjąć pracę. W momencie ubiegania się o to świadczenie należy spełnić szereg określonych wymogów. Mianowicie należy wykazać, że dochód danej osoby jest niski lub też, że utraciła ona dochód całkowicie. Ponadto wnioskodawca musi mieć ukończone 18 lat, jednak występują wyjątki, gdzie zasiłek przyznawany jest osobom w wieku 16–17 lat. Wnioskujący lub jego partner powinien znajdować się poniżej granicy wieku emerytalnego oraz zamieszkiwać na terenie Wielkiej Brytanii. Ostatnim z warunków jest nieposiadanie oszczędności powyżej £16 000, które dyskwalifikowałyby osoby chcące uzyskać pomoc od państwa [gov.uk 2021].

Zasiłek Universal Credit jest stosunkowo nowym świadczeniem. Wprowadzany był stopniowo od 2013 r. Zmiana poprzedniego systemu miała na celu usprawnienie działania pomocy najbardziej potrzebującym. W związku z tym przekształcono dotychczas istniejących 6 różnych świadczeń w jeden uniwersalny pakiet. W skład działającego w tym momencie Uniwersal Credit wchodzi takie benefity jak:

- Child Tax Credit,
- Housing Benefit,
- Income Support,
- Income-based Jobseeker's Allowance (JSA),
- Income-related Employment and Support Allowance (ESA),
- Working Tax Credit [Millar, Bennett 2017].

Każdy z nich pełnił swoją funkcję w działalności polityki społecznej na terenie Wielkiej Brytanii. Pierwszy z nich, Child Tax Credit był wsparciem finansowym

dla osób wychowujących dzieci i młodzież uczącą się w pełnym wymiarze godzin. Świadczenie przyznawane było osobom zatrudnionym, ale także bezrobotnym. Wysokość świadczenia zależała w dużej mierze od wysokości dochodów rodziny. Drugim beneficjentem wchodzącym w skład Universal Credit jest Housing Benefit. Był to zasiłek mieszkaniowy dla najbardziej potrzebujących, czyli osób, które z uwagi na złą sytuację finansową i życiową nie były w stanie samodzielnie udźwignąć kosztu wynajmu mieszkania [gov.uk, 2020]. Zasiłek dochodowy Income Support był pomocą finansową dla osób o niskich przychodach, które nie musiały rejestrować się jako bezrobotni. Jego przyznanie oraz wysokość zależne były od indywidualnej sytuacji danej osoby. Jobseekers Allowance było cotygodniowym świadczeniem pieniężnym dla osób bezrobotnych lub pracujących w niewielkim wymiarze godzin, lecz zdolnych do pracy i aktywnie poszukujących zatrudnienia. Income-related Employment and Support Allowance (ESA) był zasiłkiem dla osób, które miały problemy zdrowotne i z tego powodu nie mogły podjąć pracy zarobkowej lub praca była dla nich z powodów zdrowotnych szczególnie uciążliwa. Oprócz pieniędzy świadczenie to oferowało inne rodzaje pomocy dostosowane do każdego pobierającego. Wielka Brytania wspierała swoich obywateli, którzy nie osiąkali wysokich dochodów poprzez zasiłek – Working Tax Credit. Był on skierowany do osób, które były zatrudnione, bądź prowadziły własną działalność gospodarczą. Jego kwota zależna była od sytuacji materialnej wnioskującego, według zasady, że im mniejsze dochody, tym wyższy zasiłek. O jego wypłacenie mogli ubiegać się także obcokrajowcy [Money Advice Center 2021].

W przypadku działania Universal Credit i wypłacanych kwot ubiegającym się o ten zasiłek, wyróżnia się kategorie, a tym samym różne wysokości świadczenia. Mianowicie standardowa wysokość zasiłku (miesięcznie) wynosiła w roku 2020 dla osoby samotnej poniżej 25 roku życia – £344, natomiast od 25 r. ż. wzwyż – £411,51. Para, w której obie osoby mają mniej niż 25 lat otrzymywała – £490,60 (na parę). Z kolei para, w której jedna osoba lub oboje osób mają 25 lat lub więcej uzyskała £596.58 (na parę). Co istotne, przewidywane są podwyżki danych stawek w zależności od indywidualnych okoliczności wnioskującego. Wpływ na wzrost wymienionych stawek może mieć np. sytuacja, w której wnioskodawca posiada potomstwo, jest osobą z niepełnosprawnością lub też opiekuje się osobą ze znacznym stopniem niepełnosprawności [gov.uk 2020].

2.3. PRZYPADK NIEMIEC

Trzecim opisywanym krajem są Niemcy, w których realizuje się konserwatywny model polityki społecznej. Przedstawicielem tego modelu są Niemcy. Model ten opiera swoje działania na zasadzie subsydiarności. Zasada ta oznacza przyjęcie określonego porządku pomocy: polega na przyznaniu niezależności władzom niższego szczebla wobec władz wyższej instancji, w szczególności władzom lokalnym wobec władz centralnych [Parlament Europejski 2021]. W modelu konserwatywnym istotna jest także ochrona socjalna, która ma za zadanie zaspokoić potrzeby społeczne jednostki czy grupy, spowodowane ryzykiem socjalnym

[Golinowska 2018]. W Niemczech ważną rolę odgrywa również solidarność, która ma za zadanie przenosić konsekwencje ryzyka socjalnego z jednostki na ogół społeczeństwa. Przepustką do ochrony socjalnej jest uczestnictwo w rynku pracy. Staż pracy, dochody, składki oraz status na rynku pracy przekładają się na wysokość pomocy. W konsekwencji czego zachowane zostają różnice społeczne [Zgliczyński 2017].

W przypadku zabezpieczenia socjalnego Niemiec wyróżnia się świadczenia z tytułu choroby, rentę z tytułu niezdolności do pracy, świadczenia z tytułu macierzyństwa, świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, świadczenia z tytułu bezrobocia oraz świadczenia rodzinne. Niemcy są krajem, który dużą uwagę zwraca na rodzicielstwo oraz dobrobyt dzieci [Komisja Europejska 2012].

Główną formą pomocy osobom posiadającym dzieci jest comiesięczne świadczenie Kindergeld. Zasiłek ten przyznawany jest osobom pracującym na terenie Niemiec, a jego wysokość zależna jest od liczby dzieci w rodzinie. Od 01.01.2021 r. stawki kształtują się następująco:

- Pierwsze dziecko: 219 euro
- Drugie dziecko: 219 euro
- Trzecie dziecko: 225 euro
- od 4. dziecka: 250 euro [arbeitsagentur.de 2021].

Świadczenie rodzinne przyznawane jest nie tylko rodowitym mieszkańcom Niemiec. Imigranci również mogą starać się o przyznanie Kindergeld dla swoich dzieci. Warunkiem otrzymania tego zasiłku jest stałe miejsce zamieszkania w Niemczech lub też przebywanie na ich terenie w sposób ciągły przez minimum 6 miesięcy. Poza tym osoba ubiegająca się o świadczenie nie może poza granicami Niemiec zarabiać ponad 3 068 euro lub w przypadku małżeństwa ponad 6 176 euro. Co ważne, jeżeli obywatel kraju UE pracuje w Niemczech, a w jego kraju jest mu wypłacany zasiłek rodzinny, może on ubiegać się o uzyskanie dopłaty do wysokości, jaką otrzymywałby, gdyby był obywatelem Niemiec pracującym w Niemczech [Money 2019].

Kolejnym zasiłkiem przyznawanym w Niemczech jest zasiłek noszący nazwę Arbeitslosengeld II, zwany potocznie Hartz IV. Świadczenie to wypłacane jest osobom bezrobotnym, zarówno Niemcom jak i obcokrajowcom, których miejscem stałego zameldowania są Niemcy. Kryterium otrzymania zasiłku jest niemożność samodzielnego utrzymania się oraz nieprzekroczenie wieku emerytalnego. Dzięki przyznanemu świadczeniu, beneficjenci objęci są ubezpieczeniem zdrowotnym, co pozwala na korzystanie ze wszystkich usług państwowej służby zdrowia. Poza tym dodatkiem do Hartz IV są darmowe bilety na transport miejski, ale także wejściówki do muzeów oraz teatrów. Stawki jakie przyznawane są wnioskodawcom są zależne od wielu czynników, m.in. posiadania dziecka czy też statusu życiowego. W 2019 roku Arbeitslosengeld II wyniósł odpowiednio:

- 424€ – dla osoby samotnej lub samotnie wychowującej dzieci,
- 382€ – na osobę w przypadku par,
- 339€ – dla osób niepracujących, poniżej 25 roku życia, które mieszkają z rodzicami,

- 245€ – na każde dziecko w wieku 0–6 lat,
- 302€ – na każde dziecko w wieku 6–13 lat,
- 322€ – na każde dziecko w wieku 14–18 lat [Hartziv 2020].

Warto podkreślić, że pomoc socjalna na terenie Niemiec przyznawana jest także uchodźcom. W przypadku ubiegania się o azyl w Niemczech, przysługuje zasiłek 354 euro miesięcznie. Jeżeli chodzi o osoby wnioskujące o azyl, jednak przebywające w państwowych kwaterach, im przysługuje zasiłek w wysokości maksymalnej 135 euro [Deutsche Welle 2018].

3. PORÓWNANIE EFEKTÓW POLITYKI SOCJALNEJ W BADANYCH KRAJACH

Przedstawione we wcześniejszych fragmentach rozważań przykłady wdrażania polityki socjalnej w Wielkiej Brytanii, Niemczech oraz w Szwecji wskazują na różnice, które wynikają z realizacji poszczególnego modelu polityki socjalnej. W dalszej części pracy przedstawiono kilka aspektów, które cechują kolejno: model socjaldemokratyczny, liberalny oraz konserwatywny.

Tabela 2. Modele państwa opiekuńczego-różnice

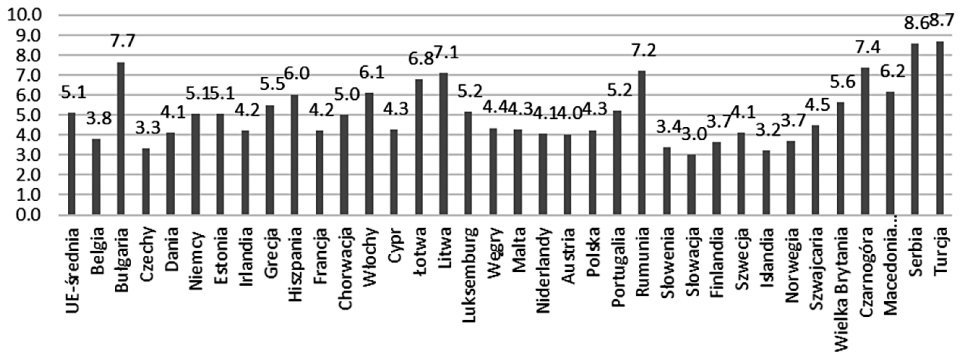
Wyszczególnienie	Socjaldemokratyczny	Liberalny	Konserwatywny
wydatki na zabezpieczenie społeczne	wysokie	wysokie	wysokie
zatrudnienie	wysokie, stymulowane przez rząd	wysokie	wysokie, upowszechnienie zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu
główne źródło finansowania	rząd i władze lokalne, system podatkowy	rząd dla bezrobotnych – redystrybucja podatków i ubezpieczenia dla osób pracujących	rynek: ubezpieczenie społeczne
poziom ubóstwa	niski	umiarkowany	umiarkowany
redystrybucja	wysoka	wysoka	umiarkowana

Źródło: Zgliczyński (2017).

Jednym z elementów, które można oceniać podejmując analizę skutków realizowania określonego modelu polityki socjalnej jest poziom nierówności. Na rysunku 1 zamieszczono dane odnośnie wskaźnika 80/20, który określa ile razy dochody najzamożniejszej części społeczeństwa (20%) są wyższe od dochodów rozporządzalnych 20% społeczeństwa o najniższych dochodach. Model socjaldemokratyczny (Szwecja) oraz konserwatywny (Niemcy) cechuje stosunkowo niski

poziom nierówności (wartość wskaźnika odpowiednio 4,14 i 5,15), natomiast w Wielkiej Brytanii (model liberalny) poziom ten był wyższy (5,6). Średnia dla UE wyniosła 5,1.

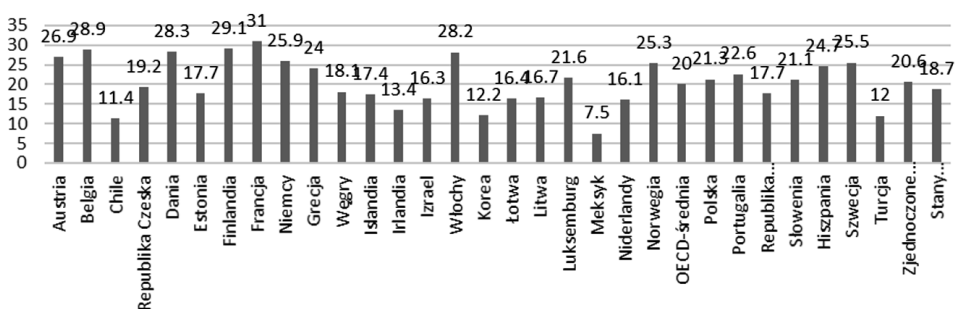
Rysunek 1. Wskaźnik 80/20 dla dochodów rozporządzalnych

Źródło: Eurostat (2018) Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income.

Jednym z podstawowych aspektów porównawczych poszczególnych modeli polityki socjalnej jest poziom wydatków socjalnych, ponieważ w tym przypadku również występują istotne różnice (rysunek 2). Największymi wydatkami socjalnymi wyrażonymi jako % PKB cechowały się Niemcy (25,9%) oraz Szwecja (25,5%). Wydatki na cele socjalne w Wielkiej Brytanii w 2019 r. były relatywnie niższe (18,7).

Rysunek 2. Udział wydatków na cele socjalne jako % PKB

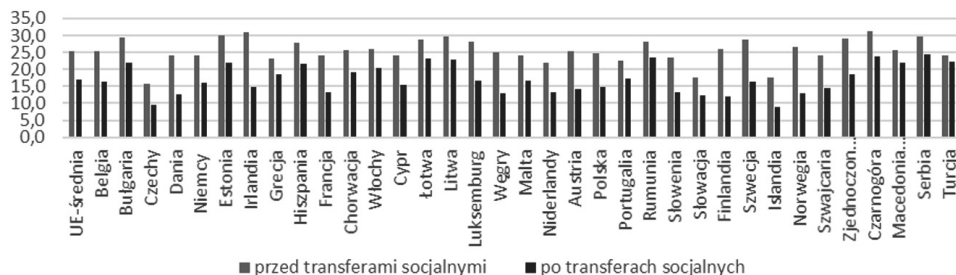

Źródło: OECD, 2019, Social spending.

W celu uzyskania szerszego obrazu „hojności” polityki socjalnej w wybranych krajach, należy wskazać również jak prezentuje się poziom wydatków socjalnych per capita. Wówczas, sytuacja będzie przedstawiać się nieco inaczej, bowiem poziom wydatków na cele socjalne per capita w 2019 roku wyrażony w dolarach na osobę wyniósł kolejno: w Szwecji (13 049), w Niemczech (12 467), a w Wielkiej Brytanii – 8 942 [OECD 2019].

Kluczowym wskaźnikiem z punktu widzenia oceny skutków wdrażanej polityki socjalnej jest poziom ubóstwa (Rys. 3), który może być mierzony wskaźnikiem osób zagrożonych ubóstwem. Miara ta ma charakter relatywny, ponieważ odnosi się do mediany dochodów, ale dzięki temu może być wykorzystywana do porównań między krajami. W celu oceny skuteczności polityki socjalnej, poziom ubóstwa należy oceniać zarówno przed, jak i po transferach socjalnych.

Rysunek 3. Wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem

Źródło: Eurostat (2018) At risk of poverty thresholds.

Należy nadmienić, iż próg zagrożenia ubóstwem określa się na poziomie 60% krajowej mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji. Spośród analizowanych w pracy trzech krajów Niemcy cechowały się najniższym wskaźnikiem osób zagrożonych ubóstwem (przed i po transferach socjalnych). Pozostałe dwa analizowane kraje pod względem odsetka osób zagrożonych ubóstwem osiągały wynik na poziomie średniej wszystkich badanych krajów. Należy jednak zwrócić uwagę, że w wyniku transferów socjalnych, wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem w przypadku Szwecji znacznie się zmniejszył (w przeciwieństwie do Wielkiej Brytanii), co świadczy o większej skuteczności podejmowanych działań.

4. PODSUMOWANIE

W niniejszym artykule podjęto się próby oceny funkcjonowania polityki społecznej w trzech krajach OECD, które realizują odmienne jej modele, tj. Wielkiej Brytanii, Niemiec i Szwecji. Ocena ta jest zadaniem niezwykle złożonym, ponieważ polityka społeczna nie jest jedyną determinantą sytuacji społeczno-ekonomicznej w danym kraju. Na tę sytuację wpływ mają też inne czynniki o charakterze kulturowym, ekonomicznym i politycznym, dlatego trudno jest jednoznacznie wskazać, który z opisywanych w artykule modeli można uznać za najbardziej efektywny w kontekście pomnażania dobrobytu społeczeństwa. Implementacja wybranego modelu polityki społecznej w danym kraju, zależy od wielu czynników, m.in. od kwestii kulturowych, struktury gospodarki czy aktualnej sytuacji społecznej w danym kraju. Należy jednak zwrócić szczególną uwagę na kwestię interakcji polityki społecznej z innymi rodzajami polityki. Okazuje się bowiem, że fakt, czy konkretne działania z zakresu polityki socjalnej będą niosły za sobą pozytywne

konsekwencje makroekonomiczne, zależy m.in. od skoordynowania działań w ramach polityki socjalnej z działaniami prowadzonymi w ramach innych polityk (m.in. polityki rynku pracy, polityki emerytalnej czy też polityki prorodzinnej). Okazuje się bowiem, że przykładowo podwyższanie wydatków socjalnych dla osób bezrobotnych nie musi prowadzić do negatywnych konsekwencji (np. w postaci „rozleniwienia” społeczeństwa), jeżeli towarzyszą mu adekwatne działania w obszarze polityki rynku pracy, czego przykładem jest Szwecja.

BIBLIOGRAFIA

- Arbeitsagentur.de, 2021. <<https://www.arbeitsagentur.de/familie-und-kinder/kindergeld-anspruch-hoehe-dauer>> [05.01.2021].
- Bakalarczyk R. (2011), *Perspektywy modelu szwedzkiego w postindustrialnej gospodarce*. „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” nr 16, s. 59–78.
- Blomqvist P., Palme J. (2020)., *Universalism in Welfare Policy: The Swedish Case beyond 1990*, „Social Inclusion” nr 8 (1), s. 114–123. doi: 10.17645/si.v8i1.2511
- Craig G. (2018), *Handbook on Global Social Justice*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Deutsche Welle (2018), *Socjal dla uchodźców w UE. Kto, gdzie i ile dostaje*, <<https://www.dw.com/pl/socjal-dla-uchod%C5%BAc%C3%B3w-w-ue-kto-gdzie-i-ile-dostaje/a-44319154>> [10.01.2021].
- Eurostat (2018), *Wskaźnik 80/20 dla dochodów rozporządzalnych* <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_pns4&lang=en> [dostęp: 10.01.2021].
- Eurostat (2021), *Wskaźnik zagrożenia ubóstwem* <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Income_poverty_statistics/pl&oldid=469043> [dostęp: 10.01.2021]
- Golinowska S. (2018), *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
- Gov.uk (2020), *Housing Benefit*, <<https://www.gov.uk/housing-benefit>> [20.01.2021].
- Gov.uk (2020), *Universal Credit*, <<https://www.gov.uk/universal-credit/>> [10.01.2021].
- Hartziv (2020), *Hartz IV Erhöhung: Mehr Geld ab Januar 2020*, <<https://www.hartziv.org/news/20190918-hartz-iv-erhoehung-mehr-geld-ab-januar-2020.html>> [10.01.2021].
- Kłosiński K.A. (2017), *Szwedzkie państwo dobrobytu*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze” nr 7, s. 182–191; 178–186.
- Komisja Europejska (2011), *Your social security rights in United Kingdom*. Dostępny w: <https://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20United%20Kingdom_pl.pdf> [10.01.2021].
- Komisja Europejska (2012), *Twoje uprawnienia do zabezpieczenia społecznego w Szwecji*, <https://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_pl.pdf> [11.01.2021].
- Komisja Europejska (2012), *Twoje uprawnienia do zabezpieczenia społecznego w Niemczech*, <https://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Germany_pl.pdf> [11.01.2021].
- Księżopolski M. (2013), *Wspólnie czy osobno? Rozważania o polityce społecznej*, Warszawa: Elipsa Dom Wydawniczy.

- Millar J., Bennett F. (2017), *Universal Credit: Assumptions, Contradictions and Virtual Reality*, „Social Policy and Society”, 16(2), 169–182.
- Money (2019), *2020 więcej świadczeń dla dzieci w RFN. Rekordowe wypłaty „Kindergeld”*, <<https://www.money.pl/gospodarka/2020-wiecej-swiadczen-dla-dzieci-w-rfn-rekordowe-wypłaty-kindergeld-6461952691816065a.html>> [29.12.2020].
- Money advice service (2020), *Child Tax Credit*, <<https://www.moneyadvice.service.org.uk/en/articles/child-tax-credit>> [10.01.2021].
- OECD (2021), *Udział wydatków na cele socjalne*. <<https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm>> [10.01.2021].
- Parlament Europejski (2021), *Zasada pomocniczości*. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/7/zasada-pomocniczosci>> [02.04.2021].
- Roicka P. (2016), *Doświadczenia Szwecji w przyjmowaniu uchodźców*. „Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka”, nr 4 (131), s. 29–43.
- Sweden.se (2020), *Family-friendly life the swedish way* <<https://sweden.se/society/family-friendly-life-the-swedish-way/>> [10.01.2021].
- Zgliczyński W. (2017), *Polityka społeczna w Europie – ewolucja i rozwiązania modelowe*. „Studia BAS” nr 2 (50), s. 37–58.

ANALYSIS OF SELECTED SOCIAL POLICY MODELS ON THE EXAMPLE OF SWEDEN, UNITED KINGDOM AND GERMANY

Summary: The main objective of this article is to assess the functioning of social policy models in Germany, Sweden and the UK. The analysis covers countries that are considered to be welfare states, but at the same time pursue different social policy models and differ in the scale and scope of their activities. The study uses indicators from Eurostat and OECD databases and information from government agencies. It was found that in the social democratic and conservative model expenditures on social policy were higher compared to the liberal model, which also translated into a higher degree of achieving social objectives, e.g. reducing the percentage of people at risk of poverty.

Key words: social policy, welfare policy welfare state, conservative model, liberal model, social democratic model.

Weronika Kiedrowicz
SKN Ekonomii Zrównoważonego Rozwoju
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Al. Niepodległości 10
61-875 Poznań
e-mail: weronika.kiedrowicz@onet.pl

Monika Gawrysiak
SKN Ekonomii Zrównoważonego Rozwoju
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Al. Niepodległości 10
61-875 Poznań